

**Les eleccions
municipals a
Menorca sota la
Restauració (1901
- 1922): El pes del
republicanisme**

Antoni Marimon
Riutort

Mayurqa
(2002), 28:
75-91

LES ELECCIONS MUNICIPALS A MENORCA SOTA LA RESTAURACIÓ (1901- 1922): EL PES DEL REPUBLICANISME*

Antoni Marimon Riutort

RESUMEN: En este artículo se analiza la vida política de la isla de Menorca durante la segunda fase de la Restauración (1901-1923) a través de las elecciones municipales. Esta isla constituyó una excepción al sistema de partidos políticos de la Restauración a causa de la consolidación de un bipartidismo monárquico-republicano.

Palabras clave: Historia Política, Partidos políticos, Sistema electoral, Menorca

ABSTRACT: This article analyses the political life in the Minorca's island during the second phase of the Restoration (1901-1923) through the municipal election. This island was an exception to the parties system of the Restoration as a biparty spirit monarchists-republicans settled down.

Key words: Politics History, Political parties, Election system, Minorca

Com és ben sabut, el sistema de la Restauració (1874-1923), en línies generals, es basava en el bipartidisme, el torn de partits, la manipulació dels resultats electorals des del poder i el caciquisme. Però també reconeixia els drets de reunió i d'associació, el sufragi universal masculí i la llibertat de premsa. A més, aquesta monarquia parlamentària, a partir sobretot de 1901, assistí a l'ascens de diverses forces oposidores, com els republicans (36 diputats estatals el 1903), els socialistes (7 escons el 1923), els catalanistes (25 diputats el 1918, repartits entre 21 de la Lliga i 4 del Partit Republicà Català) i els basquistes (7 escons el 1918).

Aquestes forces oposidores tenien arrelament sobretot en les zones urbanes i en els sectors de classes mitjanes o populars més conscienciats políticament. Tanmateix, en el conjunt de l'Estat predominaven clarament els districtes rurals i, a més, ciutats petites i mitjanes, per exemple Palma, es veien ofegades políticament pel seu *hinterland* rural, de manera que, electoralment, el règim mai no va perillar. D'altra banda, si bé hi va haver conjuntures molt diverses, des del poder mai no es manifestà una voluntat clara i decidida de democratitzar realment tot el sistema.¹

* NOTA: Aquest treball forma part del projecte d'investigació «Diccionario de Partidos políticos, organizaciones patronales y sindicales de las islas Baleares en el siglo XX», aprovat pel Ministerio de Ciencia y Tecnología (BHA 2002-03177) i dirigit pel doctor Sebastià Serra.

¹ Sobre les eleccions sota la Restauració, vegeu, entre d'altres, AA.VV. (1980): «Entre el liberalismo y la democracia liberal: características y crisis del liberalismo oligárquico en sociedades meridionales», dossier de la

Com hem indicat, malgrat el caciquisme i la manipulació electoral, es desenvoluparen algunes forces contràries al règim. La seva distribució en l'espai i en el temps resulta extremadament irregular. A més, la seva anàlisi pot esdevenir força interessant a causa de les implicacions ideològiques, socials i fins i tot econòmiques que es poden deduir a partir de l'estudi dels resultats electorals.

LA VIDA POLÍTICA A MENORCA

L'estudi de les eleccions a Menorca pot resultat especialment revelador. Aquesta illa constitueix un cas singular no sols en el conjunt de les illes Balears, sinó en el de tot l'Estat, a causa del seu peculiar bipartidisme.

Com ha indicat Josep Maria Quintana,² la vida política de Menorca diferí durant tota la Restauració de la dinàmica estatal predominant. En aquesta illa, el Partit Republicà aglutinà la major part dels elements liberals i progressistes i constituí una força prou important per enfrontar-se al bloc monàrquic conservador i catòlic. Tot i que existiren altres forces (liberals, antiarbitristes, socialistes) aquests dos partits sempre constituïren els eixos polítics de la vida menorquina.

El Partit Republicà, anomenat també Unió Republicana de Menorca, sempre va tenir un caràcter interclassista i aglutinà bona part dels sectors petits burgesos i menestrals així com gran part dels treballadors. El 1914, per exemple, afirmava voler la prosperitat de la classe obrera mitjançant el benestar general, el desenvolupament de la indústria i el comerç i el respecte als drets humans. Pel que fa a la qüestió regional/nacional, era un partit autòcton poc dependent de l'exterior i partidari de la descentralització administrativa de Menorca. En aquest sentit, fou cabdal el projecte del diputat republicà a les Corts de Madrid Frederic Llansó. El 1920, també es proclamaven federals i autonomistes i seguidors de Pi i Margall. Amb tot, aquell mateix any no varen tenir inconvenient a presentar com a candidat a diputat a Corts l'anticatalanista Alejandro Lerroux. El tercer eix de la seva ideologia era la llibertat de cultes i de consciència, que, en ocasions, derivava cap a un cert anticlericalisme. Els republicans gaudiren d'una major implantació a Maó,

revista *Anales de la Universidad de Alicante*. Alacant, número 7, pàg. 9-132; VARELA ORTEGA, J. (1977): *Los amigos políticos. Partidos, elecciones y caciquismo en la Restauración (1875-1900)*, Madrid; DARDÉ, Carlos (1986): «Las elecciones de diputados de 1886». *Anales de la Universidad de Alicante*, Alacant, número 5, pàg. 223-259; BALCELLS, A.; CULLA, J. B.; MIR, C. (1982): *Les eleccions generals a Catalunya de 1901 a 1923*. Publicacions de Fundació Jaume Bofill, Barcelona; MIR, Conxita (1985): *Caciquisme polític i lluita electoral, Lleida 1890-1936*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat; FORNER, S.; GARCÍA ANDREU, M. (1990): *Cuneros y caciques*. Patronato Municipal del V Centenario, Alacant; LUENGO, F. (1991): *La crisis de la Restauración. Partidos, elecciones y conflictividad social. Guipúzcoa, 1917-1923*. Universidad del País Vasco, Bilbao; MARTÍNEZ CUADRADO, M. (1969): *Elecciones y partidos políticos en España (1868-1931)*. Taurus, Madrid; MARIMON RIUTORT, Antoni (1997): «El republicanisme a Mallorca a l'època de la Restauració. La seva participació electoral (1895-1905)». *Dins Verguisme, anarquisme i espanyolisme*. Fundació Emili Darder, Palma, pàg. 135-180; PEÑARRUBIA, Isabel (1991): *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat; YANINI, Alicia (1994): «Elecciones y vida política en España entre 1902-1923: Persistencias y cambios». *Espacio, tiempo y forma*. Madrid, Sèrie V, número 6, pàg. 177-186; AA.VV. (1995): «Catalanisme i republicanisme a la Catalunya de la Restauració». Dossier publicat a la revista *Recerques*, Barcelona, número 29.

² Es tracta de l'autor que més ha estudiat la vida política a Menorca sota la Restauració. Vegeu, per exemple, la seva síntesi, QUINTANA, Josep M. (1999): *La Restauració a Menorca (1874-1923)*. Edicions Documenta Balear, Palma.

ciutat burgesa i comercial per excel·lència, i en es Castell, si bé sovint aconseguiren representació a Ciutadella de Menorca i molts dels municipis de l'interior.

Els republicans de Menorca, que sempre gaudiren d'una gran autonomia organitzativa, no tenien cap mena de dependència envers els mallorquins i sembla que, en ocasions, ni tan sols tenien un referent estatal clar. Publicaven el diari *El Liberal*, que a partir de 1906 es va convertir en *La Voz de Menorca*. Alguns dels seus dirigents més importants, en les primeres dècades del segle XX, foren l'advocat Rafel Prieto i Caules, el metge Frederic Llansó Seguí i el comerciant Pere Pons Sitges, així com Joan Manent i Teodor Canet. Sens dubte, aquest arrelat republicanisme és la característica més singular i interessant de la vida política menorquina sota la Restauració.

El Partit Conservador sempre fou l'ànima de les diferents coalicions i blocs monàrquics que es disputaren l'hegemonia amb els republicans. En ocasions aquestes aliances dretanes incorporaren liberals, catòlics i fins i tot regionalistes conservadors. En qualsevol cas, l'element catòlic fou sempre molt important i, en ocasions, es va fer ostentació d'un integritisme ben radical. Els conservadors defensaven l'immobilisme social, la religió i la monarquia, i no hi ha dubte que utilitzaven pràctiques caciquils durant les eleccions.³ La seva base social era composta pels nobles i terratinents, que podien mobilitzar un gran nombre de pagesos, servents i altres persones sota la seva influència. A més, gaudien del suport de bona part del clergat. També hi havia un nombre important de professionals liberals. Alguns dels seus principals dirigents foren Gabriel Squella Rossinyol, marquès de Menas Albas i Terranova, Josep d'Olives, comte de Torre-saura, Joan Vidal i Olivar i Guillem d'Olives Feliu, tots els quals eren grans propietaris. Publicaven, a Maó, el diari *El Bien Público*.

L'oposició entre monàrquics i republicans, tot i l'existència d'altres forces polítiques i de les conegudes limitacions del sufragi sota la Restauració, va calar en amplis sectors de la població. Era freqüent l'existència, en un mateix nucli de població, de petits casinos, meitat cafè meitat seu de partit polític. Així, a Alaior, existien un Centre Monàrquic i un Cercle Democràtic i Republicà, coneguts popularment com es Monarca i es Comitè.⁴

Des d'un punt de vista econòmic, a l'inici del segle XX, el camp continuava sent important a Menorca, però els serveis i la indústria ocupaven quasi la meitat de la població. El sector industrial es desenvolupà notablement a Menorca a partir de mitjan segle XIX, fins al punt que es va convertir en l'illa de la Mediterrània més industrialitzada. A més, aquest sector va impulsar l'aparició d'una banca autòctona. Tot i amb això, el sector secundari va haver de fer front a nombroses dificultats, com la manca de matèries primeres i de capital i l'escassa mecanització. Es va fer un ús intensiu de la mà d'obra i una ampliació extensiva dels mercats. S'ha destacat la importància del capital humà i de la cultura empresarial, que fou capaç de superar nombroses crisis (1898, 1904, 1911, 1914, 1919). Les indústries més importants eren les del calçat, el tèxtil, la maquinària, el sector

³ Ibídem, pàg. 28 i, sobretot, 56-57, on es reproduceix un fragment d'un debat parlamentari en el Congrés on es denuncien els embulls fets pels conservadors en les eleccions a Corts de febrer de 1914.

⁴ QUINTANA, Jose. M. (1976): «L' "Escuela Nueva" d'Alaior, fita important de la pedagogia racionalista» *Lluc*, Palma, número 662, pàg. 22-24. D'altra banda, hem optat, seguint els criteris de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, per catalanitzar els noms de totes les entitats i els partits polítics, si bé en aquella època quasi sempre tenien el nom en castellà, única llengua oficial. En els pocs casos on el nom era originàriament en català, ho farem notar. Cal indicar que, com en el cas que esmentam d'Alaior, en una societat quasi monolíticament catalanoparlant, col·loquialment s'acostumava a catalanitzar (menorquinitzar) els noms oficials en castellà.

agroalimentari i els portamonedes de plata, que el 1910 era molt important i entre 1921 i 1925 pràcticament desaparegué.⁵

Sens dubte, l'existència d'un important sector industrial i un notable comerç provocà importants canvis socials i està relacionada amb l'educació i la cultura. A partir de 1897 s'inicià a Menorca un important moviment societari i obrerista que culminà el 1918 amb la creació de la Federació Obrera de Menorca —FOM. Pel que fa a l'ensenyament, cal destacar l'existència d'un institut públic de Secundària i la creació, el 1919, d'una escola d'arts i oficis. A més de les escoles públiques estatals i les privades religioses, es fundaren escoles privades laiques, dites «lliures», a Maó (1904), Alaior (1908) i Sant Lluís (1908). Durant aquells mateixos anys, els frares de la Salle fundaren col·legis a Maó (1905) i Alaior (1908), i els salesians obriren un col·legi a Ciutadella cap a 1907.⁶ L'alta cultura rebé un fort impuls amb la creació de l'Ateneu de Maó (1905). Més en general, l'alfabetització era superior a la mitjana balear, però inferior a l'estatal. El 1900, el 68% de la població era analfabeta.

A l'illa de Menorca, l'Església i l'Exèrcit tenien un paper més que rellevant. El Bisbat de Menorca tenia la seva seu a Ciutadella i la seva influència es reforçà mitjançant la instal·lació d'ordes religiosos (salesians, germans de la Salle) i la creació de sindicats agrícoles catòlics. El Seminari conciliar tenia una notable importància i disposava d'una escola graduada agregada. Pel que fa a l'Exèrcit, era especialment influent a Maó i es Castell. Menorca formava un Govern Militar de la Capitania General de Balears i allotjava una important guarnició.

Administrativament, l'illa no era reconeguda com a tal per l'Estat Espanyol, si bé constituïa un partit judicial i disposava d'un subdelegat del Govern o delegat especial del Govern Civil, amb residència a Maó, la capital de l'illa. A l'inici del segle XX, hi havia sis municipis, que eren Alaior, Ciutadella, Ferreries, Maó, es Mercadal i es Castell, aleshores anomenat Villacarlos. El 1904, se segregà definitivament de Maó el municipi de Sant Lluís. El 1910, només Maó i Ciutadella tenien la categoria de ciutats, si bé el 1926 també assolí aquesta condició la vila d'Alaior. La resta de nuclis de població eren cinc viles, un lloc («lugar»), tres llogarets, 34 caserius i 3.949 edificis aïllats, els anomenats «llocs». En total, tenia 37.576 habitants el 1900 i 43.615 el 1910.

Durant la Restauració, l'illa de Menorca elegia un diputat a Corts i quatre diputats provincials. Com és ben sabut, formava part de la província de Balears i de la Diputació homònima, fet que alimentava un corrent de rebuig al centralisme mallorquí. Pel que fa a l'àmbit municipal, cap a 1917, els municipis menorquins estaven formats pels regidors següents: Alaior (12), es Castell (10), Ciutadella (17), Ferreries (9), Maó (21), es Mercadal (11) i Sant Lluís (10).⁷ Des de 1890, els regidors eren elegits per sufragi universal masculí. Els consistoris es renovaven per meitat cada dos anys i els regidors no eren elegits pels electors de tota la ciutat, sinó d'un districte relativament petit. Així, per exemple, a Maó hi havia quatre districtes, que elegien tres regidors cadascun excepte el primer, que n'escollia

⁵ Vegeu principalment MANERA, Carles (1996): «L'origen de la via menorquina de creixement. Revisió crítica i noves hipòtesis». *Estudis d'Història Econòmica*. Palma, número 13; CASASNOVAS, Miquel-Àngel (1998): *L'economia menorquina en el segle XIX (1802-1914)*. Documenta Balear, Palma; i LÓPEZ CASASNOVAS, G.; ROSSELLÓ VILLALONGA, J. (2002): *L'economia menorquina en el segle XX (1914-2001)*. Documenta Balear, Palma.

⁶ MURILLO, Andreu (2000): «Els menorquins al primer terç del segle XX». Dins *El segle XX a les Illes Balears*. Edicions Cort, Palma, pàg. 67-68.

⁷ Arxiu del Regne de Mallorca (des d'ara ARM). Estadística. Caixa 259.

dos; i a Ciutadella n'hi havia tres, que també elegien tres regidors cadascun. En els nuclis importants, com Maó, el rei acostumava a nomenar el batlle mitjançant una Reial ordre.

Electoralment, com ha indicat Josep Maria Quintana, el republicanisme menorquí s'esforçava per obtenir l'escó a Corts, un diputat provincial i la majoria a l'Ajuntament de Maó. També intentava obtenir representació a la resta dels municipis de l'illa.

Pel que fa a les eleccions a diputats del Congrés de Madrid, cal indicar que el republicà Rafel Prieto Caules guanyà els comicis de 1898, 1899, 1901 i 1903. En canvi, els monàrquics Ferran Weyler Santacana i Josep d'Olives, comte de Torre-saura, assoliren l'escó el 1905 i el 1907, respectivament. Els republicans, en concret Frederic Llansó, recuperaren l'escó el 1911. El 1914, en uns comicis molt discutits, el monàrquic Gabriel Squella s'imposà al doctor Llansó. Posteriorment, aquest destacat polític s'incorporà al Partit Liberal i, el 1916, probablement amb suport dels republicans, fou elegit novament diputat. El 1920, s'imposà el conservador «cunero» Guillermo García Parreño, general de Marina. En els comicis de 1923, es produí un empat entre l'esmentat García Parreño i el republicà Teodor Canet, però guanyà el monàrquic per haver estat diputat anteriorment.

A continuació, a partir del diari *El Bien Público*, els treballs de Josep Maria Quintana (que utilitza, entre moltes altres fonts, el diari *La Voz de Menorca*), la premsa de Palma i documentació arxivística procedent de la secció d'Estadística de l'Arxiu del Regne de Mallorca, intentarem detallar els resultats electorals a Menorca de les eleccions municipals celebrades entre el 1901 i el 1922, en especial pel que fa a la participació dels republicans.

Les eleccions locals de 1901

Els comicis de novembre de 1901 se celebraren sota el govern liberal de Práxedes Mateo Sagasta.

Aquests comicis municipals encara varen estar marcats, a Maó, per les conseqüències de la crisi econòmica de 1898, que foren molt intenses en aquesta ciutat.⁸ L'estiu d'aquell mateix any, l'Ajuntament de Maó acordà imposar diverses contribucions extraordinàries per poder socórrer els sectors més necessitats. A més, es va recórrer a un emprèstit i s'incrementaren diversos impostos municipals.⁹

La reacció política contra aquestes mesures, considerades excessives per alguns empresaris, comerciants i propietaris, originà la formació d'una Coalició Antiarbitrista en les eleccions de 1901. Aquesta candidatura, també dita Coalicionista, aglutinà malcontents del Partit Conservador, de la Unió Republicana i independents i disposà de cert suport del diari monàrquic *El Bien Público*.

A les eleccions del 10 de novembre de 1901, la Candidatura Antiarbitrista aconseguí l'elecció de tots els seus set candidats, dos dels quals eren conservadors, dos republicans (Antoni Vinent Victory i Antoni Pons Mascaró) i tres independents. La candidatura del Comitè d'Unió Republicana, que possiblement havia arribat a un acord amb els antiarbitristes, obtingué quatre regidories (Bartomeu Terrés, Joaquim Morro, Francesc Bosch i una de quarta on restaren empatats en vots Francisco León i Joan T. Vidal). També fou elegit un liberal fusionista, Joan Victory Taltavull, que poc abans era considerat com un possible candidat de la Unió Republicana.¹⁰

⁸ Vegeu, per exemple, MARIMON RIUTORT, Antoni (1998): «Nota sobre la repercussió econòmica de la crisi de 1898 a les Illes Balears». *Estudis Baleàrics*. Palma, número 60-61, pàg. 73-86.

⁹ PORTELLA COLL, Josep (1998): *La crisi de 1898. La vivència menorquina de la desfeta*. Menorca segle XX, Ciutadella.

¹⁰ *El Bien Público*, Maó, 10 de novembre de 1901.

Així, foren elegits sis republicans, tres independents, dos conservadors i un liberal. Malgrat tot, la premsa de Palma¹¹ classificà els nous regidors en set republicans, dos conservadors, dos gamacistes i un liberal, la qual cosa ens duu a suposar que els independents eren en realitat un republicà i dos gamacistes. Aquests darrers, una antiga tendència liberal liderada per Germán Gamazo, tenien una gran influència a Mallorca a través de la figura d'Antoni Maura. Precisament, en aquella època (novembre de 1901) morí Gamazo i Maura es convertí en el líder de la dissidència. Malgrat que els gamacistes-mauristes s'acostaven cada vegada més als conservadors, Maura n'aconsellà cert distanciament i els seus seguidors o no es presentaren o bé ho feren amb certa dissimulació sota l'etiqueta d'independents.¹² D'altra banda, constatarem cert predomini del personal polític procedent del republicanisme.

La publicació obrerista maonesa *El Porvenir del Obrero*, influïda per l'anarcosindicalisme, en realitzà la valoració següent:

«La farsa electoral del pasado domingo demostró, en primer término, la descomposición de los antiguos partidos políticos, y, en segundo lugar, el desprecio sano con que el pueblo mira estos juegos de prestidigitación en que los primitivos demócratas quisieron fundar la soberanía. A nosotros nos gustó, verdaderamente, el espectáculo, pero no nos hacemos ilusiones respecto á las consecuencias. No tenemos porqué lamentar la derrota de los caciques ni la del partido republicano, la tenían bien merecida. Pero tampoco merecen nuestras simpatías los anti-arbitristas, entre los concejales elegidos por éstos figuran desechos de la política que de ningún modo puede esperarse que hagan buena administración. Para el trabajador no puede haber diferencia entre unos y otros, pues á los nuevos no les abona siquiera el prestigio de la seriedad.»¹³

A l'antiga capital, Ciutadella, foren elegits cinc monàrquics i tres republicans, Josep Roca Puig, Victorià Mesquida Gornés i Manuel Biosca Florit. Entre els regidors monàrquics destacam la presència del comte de Torre-saura, Josep d'Olives, que era el propietari amb més terres de tota l'illa. La premsa de Palma va considerar els monàrquics com a liberals, però és molt probable que es tractàs d'una adscripció oportunista i conjuntural.

En el municipi des Castell, prop de Maó, el triomf republicà fou total i foren elegits cinc regidors republicans: Marià Petrus Tudurí, Casimiro de Cosío Cuenca, Pere Pons Coll, Josep Juan Marí i Bartomeu Villalonga Vidal.

A la vila d'Alaior, aconseguiren representació tres republicans, dos demòcrates i un independent. Atès que la premsa de Palma considerava els demòcrates com a liberals, sens dubte es tractava de «canalejistes», seguidors de la facció liberal de José Canalejas, que únicament a finals de 1902 s'organitzà com a Partit Liberal Democràtic.¹⁴ Els regidors republicans foren Francesc Sintès Mercadal, Joan Pons Salord i Pere Uguet Sintès.

¹¹ *La Última Hora*, Palma, 11 de novembre de 1901.

¹² MARIMON, A.: *op. cit.*, nota 1, pàg. 146. Vegeu també FULLANA, Pere (1998): *Antoni Maura i el maurisme a Mallorca (1853-1925)*. Lleonard Muntaner Editor, Palma.

¹³ PORTELLA, J.: *op. cit.* nota 9, pàg. 42-43. Sobre Joan Mir i Mir, vegeu PORTELLA COLL, Josep (1988): «Joan Mir i Mir. Obra anarquista 1898 a 1915». *Revista de Menorca*, Maó, pàg. 101-245.

¹⁴ Vegeu FORNER MUÑOZ, Salvador (1993): *Canalejas y el Partido Liberal Democrático*. Cátedra/Instituto de Cultura Juan Gil-Albert, Madrid.

En els municipis més rurals també aconseguiren representació els republicans. A Ferreries, foren elegits dos republicans (Joan Morlà Goñalons i Antoni Marquès Font) i dos liberals; i en es Mercadal, tres conservadors, dos liberals i dos republicans.

En conjunt, i si prescindim dels independents i de la Coalició Antiarbitrista, resultaren triomfadors 16 regidors republicans enfront de 15 de monàrquics.

Les eleccions locals de 1903

Les eleccions de novembre de 1903, sota el govern del conservador Raimundo Fernández Villaverde (juliol-desembre de 1903), demostraren clarament el predomini del conservadorisme en el si de les forces monàrquiques i el fort arrelament del republicanisme.

A Maó, els republicans aconseguiren cinc regidors, Joan T. Vidal Palliser, Mateu Ponsetí Sintes, Josep Orfila Olives, Joan Sintes Pons i Pere Pons Sitges. Aquest darrer fou un dels principals dirigents del republicanisme maonès. El novembre de 1913 era el cap de la majoria republicana i batlle accidental de la ciutat. Ocupà la batllia en tres ocasions (desembre de 1917 a octubre de 1920; de març a juliol de 1923 i d'abril de 1931 a juny de 1936) i gaudí d'una gran popularitat. El 1913 era el president del Casino d'Obrers de la Unió Republicana de Maó, tot i que ell era comerciant de professió.

Segons el diari monàrquic *El Bien Público*, el gener de 1904, el consistori maonès passaria a estar format per deu republicans, sis independents i quatre conservadors.

Una Coalició Administrativa, hereva directa de la Coalició Antiarbitrista de 1901, obtingué dos regidors. Com ja succeí en aquella ocasió, la premsa distingia entre un regidor republicà, Marià Gil Rey, i un altre d'adictes, és a dir, conservador. També aconseguiren representació dos regidors considerats independents.

A Ciutadella, guanyaren clarament els conservadors amb cinc regidors. Per la seva banda, els republicans obtingueren dos representants, Josep Canet Menéndez i Rafel Fabrer Seguí. També aquí aconseguiren representació dos regidors etiquetats d'independents.

Els conservadors s'imposaren així mateix a Alaior, amb quatre regidors, per dos de l'oposició republicana (Domingo Ferrer Mascaró i Pere Riudavets Moll).

El municipi des Castell continuà sent un feu republicà. Sortiren elegits cinc regidors de la Unió Republicana: Pere Prats, Josep Fluixà Prieto, Pere Puig Comas, Antoni Netto Lliteras, Josep Vidal Goñalons.

En els municipis de Ferreries i es Mercadal es produí un considerable avanç conservador, amb tres i cinc regidors, respectivament. Els republicans, per la seva part, aconseguiren dos regidors en es Mercadal (Domingo Ferrer Mascaró i Pere Riudavets Moll). A Ferreries, també obtingueren representació dos regidors independents.¹⁵

En conjunt, i si no comptabilitzam els independents ni la Coalició Administrativa, resultaren guanyadors 16 republicans i 17 monàrquics, amb la particularitat que tots ells eren conservadors. Es constata així la fragilitat del liberalisme menorquí, encara que podia ser que qualche regidor elegit com a independent fos proper al liberalisme.

Les eleccions locals de 1905

En els comicis de novembre de 1905, amb un govern liberal d'Eugenio Montero Ríos, els monàrquics intentaren seriosament derrotar els republicans mitjançant una coalició monàrquica amb un fort component catòlic.

¹⁵ *El Bien Público*, Maó, 8 i 9 de novembre de 1903.

A Maó, desapareguda la Coalició Administrativa, els republicans continuaren predominant. Aconseguiren vuit regidors amb un total de 1.379 vots, mentre que els monàrquics reberen 1.190 vots i obtingueren quatre regidors. Els regidors republicans foren Miquel Fusco Gomila, Cristòfol Tomàs Sitges, Francesc Garcia Pons, Amador Clar Triay, Antoni Esteve Lozano, Bernadí Pons Lozano, Pere Sintes Pascuchi i Andreu Pons Gomila.

Els republicans realitzaren una forta campanya a Ciutadella, on aconseguiren millorar els resultats de 1903. En alguns col·legis de la ciutat arribà a votar el 95% del cens electoral. Resultaren elegits tres regidors de la Unió Republicana, Rafel Febrer Seguí, Joan Bagur Monjo i Bartomeu Pons Bagur. Els monàrquics, com era tradicional, conservaren la majoria, amb cinc regidors, entre els quals destaquen l'escriptor catòlic i regionalista Àngel Ruiz i Pablo.¹⁶

En canvi, en es Castell, per primera vegada en molt de temps, els monàrquics derrotaren els republicans, ja que els primers obtingueren tres regidors i els segons dos (Juan Bautista Piyados i Casimiro de Cossío Cuenca).

En aquella època se separà de Maó el municipi de Sant Lluís. El 1905, elegí el seu primer consistori, que va estar format per cinc monàrquics, tres independents i dos republicans (Francesc Mercadal i Benet Orfila).

A Alaior, pràcticament es repetiren els resultats de 1903, ja que foren elegits cinc monàrquics i dos republicans, Pere Marín Pons i Cristòfol Melià Rosselló. En canvi el diari *El Bien Público* considerà que els republicans havien perdut la majoria «a pesar de los esfuerzos ilegales y de la actitud motinesca de la juventud republicana».¹⁷

En els municipis rurals fou més evident el triomf dels monàrquics. En es Mercadal, sortiren elegits quatre monàrquics i un republicà, Antoni Palliser Villalonga, mentre que quatre candidats republicans fracassaren. A Ferreries, triomfaren quatre candidats de la coalició monàrquica i no fou elegit cap republicà.

A diferència del cas de Palma,¹⁸ on el 1905 triomfaren clarament els monàrquics i tancaren el breu període de majoria republicana iniciat el 1901, a Menorca els resultats de l'ofensiva conservadora foren més dubtosos. Per més que *El Bien Público* proclamàs que «Menorca no es republicana»,¹⁹ a Maó es revalidà clarament la majoria republicana i, en el conjunt de l'illa foren elegits 18 regidors republicans, dos més que el 1903. Amb tot, els monàrquics havien aconseguit millorar un poc les seves posicions, sent majoritaris en els altres municipis i obtenint un total de 30 regidors, tretze més que el 1903. Sens dubte, s'havien beneficiat d'una forta polarització i de la desaparició quasi total de les candidatures independents.

Les eleccions locals del maig de 1909

Les eleccions de maig de 1909 se celebraren sota un govern conservador presidit per Antoni Maura (gener de 1907 - octubre de 1909) i foren les primeres en les quals

¹⁶ Àngel Ruiz i Pablo (es Castell 1865 - Barcelona 1927) fou probablement l'iniciador del regionalisme a Menorca. El 1898 pronuncià a Ciutadella la conferència titulada «Conversa familiar sobre el regionalisme». Catòlic i conservador, identificava liberalisme amb centralisme, propugnava el reconeixement de la pluralitat hispànica i rebutjava l'administració provincial. Vegeu QUINTANA, Josep Maria (1983): «Reflexions entorn del pensament polític d'Àngel Ruiz i Pablo». *Revista de Menorca*. Maó, i, del mateix autor, QUINTANA, J. M. (1998): *Regionalisme i cultura catalana a Menorca (1888-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 37-44. Vegeu també SALORD, Josefina (1997): «Església i menorquinitat cultural: el traçat d'un itinerari». *Publicacions des Born*, Ciutadella, número 1, pàg. 97-120.

¹⁷ *El Bien Público*, Maó, 13 de novembre de 1905.

¹⁸ Vegeu MARIMON, A.: *op. cit.*, nota 1, pàg. 155-160.

¹⁹ *El Bien Público*. Maó, 13 de novembre de 1905.

s'aplicà la Llei electoral promulgada l'agost de 1907. El seu article més polèmic fou el 29, segons el qual, quan el nombre de candidats proclamats no fos major del nombre dels nomenats a ser elegits la proclamació de candidats equival a la seva elecció i els relleva de la necessitat de sotmetre-s'hi.²⁰

Freqüentment, es considera aquest article com un instrument a favor del caciquisme. Això suposava una evident passa enrere per a la democràcia, si bé en els llocs on l'oposició gaudia d'arrelament, els resultats no foren molt diferents als que es produïen amb l'anterior llei electoral.

Així, en quatre municipis de Menorca no se celebraren eleccions. A Ciutadella foren proclamats cinc monàrquics i tres republicans; a Ferreries, cinc monàrquics; en es Mercadal, quatre monàrquics i dos republicans i a Sant Lluís, tres monàrquics i dos republicans.²¹

Tampoc no hi hagué lluita en un districte de Maó, on foren proclamats un republicà i un monàrquic. A la resta de la capital insular, se celebraren les eleccions amb un clar triomf republicà, ja que obtingueren sis regidors per només dos de monàrquics del Comitè de Coalició Monàrquica.²² I en es Castell, on també hi hagué eleccions, els monàrquics s'imposaren als republicans per un ajustat quatre a tres.

En resum, d'una manera o altra, sortiren triomfants 17 regidors republicans per 21 de monàrquics.²³ Així mateix, s'ha de destacar que només hi va haver votacions en tres municipis de Menorca i en setze en el conjunt de les illes Balears.

Les eleccions locals del desembre de 1909

Aquests comicis se celebraren després de la Setmana Tràgica i de la caiguda de Maura (octubre de 1909), que fou rellevat pel liberal Segismundo Moret. En aquella conjuntura, l'ofensiva de les esquerres contra Maura adquirí un abast considerable si bé en alguns llocs, com Mallorca, originà una forta reacció conservadora.

A Menorca, segons *El Bien Público*, els partits monàrquics volien evitar la lluita electoral mitjançant un pacte amb els republicans, ja que «dándose a cada partido una participación proporcionada, se evitan molestias al cuerpo electoral y los sinsabores y rencores que suelen llevar siempre tales contiendas».²⁴

L'acord havia estat possible en els pobles de l'interior, però no a Maó, on els republicans pretenien copar. A més, en el districte IV, els republicans havien presentat persones conegudes per les seves idees àcrates. De fet, *El Bien Público*, parla de fusió «republicano-socialista-anarquista». Cal recordar que, en el canvi de segle, s'havia produït un cert auge de l'obrerisme a Menorca. Aquest associacionisme va estar molt influït inicialment pel republicanisme i per l'anarquisme. És important fer notar que l'apoliticisme dels segons permetia una certa entesa tàctica, per molt allunyats que estiguessin els obrers àcrates dels burgesos republicans. En aquest sentit, cal recordar també que coincidien en les associacions i els centres culturals que s'oposaven a l'hegemonia catolicoconservadora. Així, per exemple, el Círculo Democrático y Republicano d'Alaior, cap a 1908, aprovà la creació i el sosteniment d'una escola racionalista a l'estil de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia. El primer que la regentà fou precisament Joan Mir i Mir, l'intel·lectual anarquista menorquí més destacat.²⁵

²⁰ Aquesta llei es troba comentada a OLIVER ARAUJO, Joan (1983): *La II República en Baleares: elecciones y partidos políticos (ensayo de sociología electoral balear)*. Institut d'Estudis Balearics, Palma, pàg. 20-30.

²¹ *La Almudaina*, Palma, 26 d'abril de 1909.

²² Tot i que es parla de tres regidors monàrquics elegits a Maó a *La Almudaina* del 2 de maig de 1909.

²³ S'ha d'indicar que no disposam de les dades d'Alaior.

²⁴ *El Bien Público*. Maó, 12 de desembre de 1909.

²⁵ QUINTANA, J. M.: *op. cit.*, nota 4.

Com hem dit, l'article 29 s'aplicà a Ciutadella (cinc monàrquics i tres republicans), Alaior (tres monàrquics, un demòcrata i dos republicans), Ferreries (cinc monàrquics), es Mercadal (tres monàrquics i dos republicans), un districte des Castell (un monàrquic i un republicà), i un districte de Sant Lluís (un monàrquic i un republicà). També s'arribà a un acord en dos dels districtes de la capital, on foren proclamats quatre regidors republicans i un de monàrquic.

En canvi, se celebraren eleccions en els districtes primer i segon de Maó, on foren elegits tres regidors de l'anomenada Coalició Monàrquica i dos de republicans, Pere Robert i Cristòfol Tomàs.²⁶

L'arribada al poder dels liberals probablement permeté que, al si dels monàrquics, la seva presència fos important. Així, sabem que foren elegits regidors liberals, per l'article 29, a Ciutadella (un), Alaior (dos), Ferreries (un), Maó (un), es Mercadal (un), Sant Lluís (un) i es Castell (un).²⁷

En conjunt, tot i que no es va formar cap coalició republicana liberal²⁸ i els monàrquics s'imposaren en les eleccions parcials celebrades a Maó, el republicanisme continuava sent majoritari a la capital i era present en quasi tota l'illa. El seus quinze regidors s'han de comparar als 23 monàrquics elegits en tota l'illa. En tot cas, a diferència d'altres llocs (Barcelona, València, Saragossa), no s'hi produí aleshores un avenç significatiu del republicanisme.

Les eleccions locals de 1911

Els comicis municipals de novembre de 1911 se celebraren sota un govern liberal presidit per José Canalejas, esdevingut l'esperança regeneradora del liberalisme espanyol.

A Menorca, com era costum, s'aplicà l'article 29 a Ciutadella, on foren elegits vuit catolicomonàrquics; Ferreries, on varen ser proclamats cinc regidors de la mateixa tendència; i Sant Lluís, on el panorama polític era força diferent, ja que esdevingueren regidors cinc republicans i un independent. No disposam de dades relatives as Mercadal, però és probable un predomini monàrquic.

En canvi, a Maó, Alaior i es Castell hi va haver eleccions. A diferència de Palma, on els republicans anaren dividits, a la capital de Menorca no hi va haver problemes interns d'importància i foren elegits set regidors: Rafel Olives, Joan Rita, Pere Pons Sitges, Manuel Beltran, Bartomeu Pons Borràs, Ramon Carreras i, o bé Gabriel Orfila Seguí o Mateu Ponsetí, ja que empataren a vots pel mateix escó. Pel que fa als monàrquics, es presentaren sota la denominació de Coalició Administrativa, tot i que *El Bien Público* parlava de conservadors indistintament. De fet, obtingueren tres regidors, un dels quals era Joan de Vidal i Olivari, un gran propietari maonès que fou un dels dirigents més destacats del Partit Conservador. Els altres regidors monàrquics foren Diego Botella i Pere Carreras Gomila.

En el municipi d'Alaior sortiren elegits quatre monàrquics (Llorenç Villalonga Pons, Basili Enrich Pons, Joan Florit i Juan Giménez) i dos republicans (Llorenç Riudavets Guàrdia i Miquel Hernández Caules). Pel que fa as Castell, el resultat també fou de quatre monàrquics per dos republicans.

²⁶ No coneixem els resultats dels comicis parcials celebrats a Sant Lluís i es Castell.

²⁷ *La Última Hora*. Palma, 7 de desembre de 1909.

²⁸ La qual cosa fou relativament freqüent. Per exemple, a Palma l'aliança entre republicans i liberals funcionà tant en els comicis de maig com en els de desembre de 1909, quan s'amplià als socialistes. Vegeu GABRIEL, Pere (1973): *El moviment obrer a Mallorca*. Curial, Barcelona, pàg. 61 i 62.

Així, en conjunt, els monàrquics triomfaren a Ciutadella, però retrocediren a Maó. A tota l'illa foren elegits 16 republicans, 24 catolicomonàrquics i un independent.²⁹

Les eleccions locals de 1913

Les eleccions municipals de novembre de 1913 varen ser especialment interessants, perquè hi va haver intents de superar el tradicional bipartidisme i els conservadors estaven envalentonats gràcies a la presidència d'Eduardo Dato (octubre de 1913 - desembre de 1915).

Així, els liberals intentaren organitzar-se i participar en la vida política amb el seu propi partit. L'agost de 1913 aparegué a Maó el setmanari liberal *El Isleño* i es crearen agrupacions liberals o monarquicodemocràtiques a Maó, Alaior, es Mercadal, Lluçmaçanes, Sant Lluís i es Castell i, a la capital, presentaren cinc candidats en els comicis locals.

A Maó, també organitzaren una candidatura els anomenats «antiarbitristes», que eren els seguidors de Germán Martínez Mendoza, un professor d'institut que editava el setmanari *La Alquitara*. Es tractava d'un grup estrambòtic que s'autoanomenava «vertaders republicans» i, en ocasions, feien causa comuna amb els conservadors.³⁰

En aquesta ocasió, hi va haver lluita electoral en quasi tota l'illa, ja que l'article 29 només s'aplicà en alguns districtes de Ferreries, es Mercadal i Sant Lluís.

A la capital, els republicans obtingueren set regidors (Bernadí Coll Cardona, Mateu Ponsetí Sintés, Guillem Coda Pons, Bartomeu Escudero Olives, Antoni Bosch Ponsetí, Lluç Pons Castell i Joan Gomila Manent, amb un total de 1.945 vots. Per la seva part, els conservadors assoliren tres regidors (Joan Panadas Mesquida, Francesc Ponsetí Vinent i Gaspar Pons Zabala) i 882 vots. Ni els liberals, que presentaren cinc candidats, ni els antiarbitristes, que en presentaren altres quatre, assoliren cap regidoria.

A Ciutadella, els conservadors constituïren una Coalició Popular, que integrava, a més del Partit Conservador, industrials, l'Associació de Pagesos, el Cercle Catòlic i l'associació regionalista Nostra Terra, l'única que tenia el nom en català. Aquesta, havia estat creada el maig de 1913 i estava en part vinculada als interessos dels fabricants de sabates, que cercaven en el regionalisme una solució per als seus problemes econòmics.³¹

La candidatura de la Coalició Popular aconseguí el triomf de tots els seus candidats i assolí sis regidors (Josep Ferrer Juaneda, Josep Torrent Fiol, Rafel Pons Bauzà, Bernat Pons Canet, Joan Junyent Michelena i Bartomeu Tudurí Moll) i un total de 1.909 vots. Per la seva banda, els republicans, també en presentaren sis, però només aconseguiren tres regidories, que foren per a Llorenç Torres Anglada, Climent Casanovas i, o bé Francesc Roca Pons o bé Llorenç Palliser Villalonga, ja que restaren empatats en vots.³²

A Ferreries foren elegits tres conservadors i dos republicans, mentre que en es Mercadal els comicis afavoriren un conservador i un republicà. Pel que fa als municipis més propers a Maó, a Sant Lluís varen ser elegits tres republicans, un conservador i un

²⁹ *El Bien Público*, Maó, 8, 10 i 15 de novembre de 1911; *La Última Hora*. Palma, 12 de novembre de 1911; i *La Aurora*, Manacor, 18 de novembre de 1911. No disposam de dades relatives as Mercadal.

³⁰ QUINTANA, Josep Maria (1976): *Menorca. Segle XX. De la monarquia a la República*. Moll, Palma, pàg. 66-68, i 97-99.

³¹ Vegeu *La Almudaina*, Palma, 12 de novembre de 1913 i QUINTANA, J. M. (1998): *Regionalisme i cultura catalana a Menorca (1888-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 71-72.

³² QUINTANA, J. M.: *op. cit.*, nota 30, pàg. 99.

liberal; i en es Castell, dos conservadors, dos liberals i un republicà.³³ D'altra banda, l'aplicació de l'article 29 va fer que fossin elegits un conservador, un liberal i un republicà en es Mercadal i un conservador i un liberal a Sant Lluís.

Així, foren elegits, com a mínim, 18 republicans i 23 monàrquics, si bé aquests darrers anaren dividits entre els conservadors (dotze regidors), la Coalició Popular de Ciutadella (sis regidors) i els liberals (cinc regidors). Aquests resultats foren especialment negatius per als liberals. Així, el Comitè de Maó i el setmanari *El Isleño* s'enfrontaren, ja que aquest darrer considerava precipitat participar en els comicis. El desembre de 1913, desaparegué aquest setmanari i el liberalisme restà novament eclipsat pel potent republicanisme menorquí.³⁴

Les eleccions locals de 1915

Els comicis municipals de novembre de 1915, encara sota el govern d'Eduardo Dato, se celebraren a Menorca en un context nou a causa de la divisió del conservadorisme i la reorganització del liberalisme.

L'abril de 1915, el comte de Romanones viatjà a Menorca i aconseguí que el carismàtic Frederic Llansó s'incorporàs al liberalisme governamental. Llansó era un dirigent republicà molt prestigiós i popular, que el 1912 havia presentat, com a diputat, un projecte de descentralització per a Menorca. Aquell mateix any, es constituí un comitè conservador addicte a Eduardo Dato, fet que suposà la ruptura amb els sectors més fidels a Antoni Maura. Aquest comitè fou presidit per Joan de Vidal i Oliver, aleshores batlle de Maó. Això provocà una forta divisió, al si de les dretes menorquines, que es perllongà durant anys. El maurista Joan Victory, propietari del diari *El Bien Público*, comprometé els més destacats conservadors de Ciutadella (el comte de Torre-saura, Joaquim Comella i Joan Simó Olivar) i pactà amb els republicans l'aplicació de l'article 29 en quasi tota l'illa.³⁵

Així, a Maó foren proclamats quatre conservadors, quatre republicans i dos liberals. A Ciutadella varen ser proclamats tres republicans (Llorenç Palliser Villalonga, Miquel Moll Vivó i Joan Pons Llorens) i cinc independents, quatre monàrquics i un regionalista, Josep Cavaller Piris). En el municipi d'Alaior els republicans assoliren dues regidories i els monàrquics quatre. En canvi a Ferreries, tradicional feu conservador, es mantingué sense cap enclotxa el predomini dretà i foren proclamats cinc monàrquics. En es Mercadal, l'article 29 només s'aplicà en un districte a favor d'un conservador i un liberal. També va ser parcial l'aplicació de l'esmentat article en es Castell, on foren proclamats tres republicans i un liberal.

La lluita electoral es limità a Sant Lluís i, com hem dit, alguns districtes des Mercadal i es Castell. A Sant Lluís, foren elegits dos conservadors i un liberal.³⁶ Pel que fa a Mercadal, les urnes afavoriren un conservador i dos catòlics monàrquics. En canvi, en es Castell, fou elegit un republicà, Antoni Moragues.³⁷

³³ *La Almudaina*, Palma, 12 de novembre de 1913 i *La Última Hora*, Palma, 3 de novembre de 1913. Desconeixem els resultats d'Alaior, així com els regidors que foren elegits per l'article 29 a Ferreries.

³⁴ QUINTANA, J. M.: *op. cit.*, nota 30, pàg. 67-68.

³⁵ *Ibidem*, pàg. 70 i 103.

³⁶ En aquest municipi no ens consta l'elecció de cap regidor republicà, tot i que sabem que els candidats republicans assoliren 157 vots per 242 els monàrquics.

³⁷ *El Bien Público*, Maó, 8 i 15 de novembre de 1915; *La Almudaina*, 8 i 9 de novembre de 1915 i ARM. Estadística. Caixa 259.

Així, els republicans, amb un total de 15 regidors, es veieren afavorits per l'extraordinària divisió dels monàrquics. Els liberals, per la seva part, continuaven sent minoritaris, amb un total de cinc regidors.

El pacte entre els mauristes i els republicans també provocà problemes al si del republicanisme. Els republicans dissidents de *La Alquitara* criticaren ferotgement l'acord, però la publicació desaparegué el mateix 1915. Amb tot, aviat aparegué un altre setmanari republicà dissident, *El Defensor del Pueblo*. Aquest rebutjava frontalment la política pactista dels dirigents republicans així com la suposada actitud autoritària de la direcció del partit. L'octubre de 1916, es va constituir un partit republicà dissident sota la presidència de Jaume Torrent Gornés.³⁸

Les eleccions locals de 1917

Aquestes eleccions es varen celebrar el novembre de 1917 sota un govern pretesament renovador del liberal demòcrata Manuel García Prieto, on hi havia alguns ministres liberals progressistes, mauristes i de la Lliga Regionalista. Aquest govern s'havia constituït poc després de la greu crisi política i social de l'estiu de 1917.

En aquesta ocasió, els republicans no pactaren i tingueren molta cura en l'elecció dels seus candidats, ja que es presentava una candidatura republicana dissident.

Pel que fa als liberals, encara que el 1916 havien constituït comitès a Maó, es Castell, Sant Lluís, Alaior, es Mercadal, es Migjorn Gran i Ferreries, la seva força continuava sent molt limitada.

A Maó, els republicans presentaren set candidats, i tots ells foren elegits, amb un total de 1.429 vots. Els nous regidors republicans foren Gabriel Gomila Palliser, Guillem Pons Gomila, Miquel Sintès Bagur, Joan Pons Tudurí, Joan Pons Mesquida, Sebastià Olives Verger i Joan Orfila Arbona.

Els republicans dissidents presentaren sis candidats i recolliren un total de 226 vots sense assolir cap regidoria.

Pel que fa als conservadors, presentaren cinc candidats i n'obtingueren quatre. Els liberals ni tan sols es presentaren a la capital. També hi va haver un candidat independent, que no fou elegit.

A Ciutadella, la candidatura monàrquica es presentà com a monàrquica independent i obtingué cinc regidors (quatre de monàrquics i un d'independent), mentre que els republicans obtingueren un molt bon resultat i n'assoliren quatre (Joan Torres Petrus, Joan Benejam Vives, Josep Allès Janer i Bernat Barceló).³⁹

Així, en el bienni 1919-1920, el consistori ciutadellenc estaria format per set republicans, vuit monàrquics, un independent i un regionalista. El batlle era el monàrquic comte de Torre-saura. Hi havia tres tinents de batlle, el republicà Llorenç Palliser Villalonga, l'independent Bartomeu Pons Alzina i el monàrquic Josep Caimaris Mercadal. El càrrec de regidor síndic era ocupat pel republicà Joan Torres Petrus.

En el municipi des Castell, foren elegits mitjançant votació tres republicans (Miquel Borràs, Antoni Torres Bonet, Bartomeu Villalonga Vidal) i dos liberals. A Sant Lluís, els elegits foren dos liberals, dos republicans (Guillem Pons Sintès i Antoni Pons Sintès) i un conservador. En canvi, com era tradicional, el predomini monàrquic fou aclaparador a Ferreries, on es presentaven quatre monàrquics i quatre liberals i triomfaren els primers.⁴⁰

³⁸ QUINTANA, J. M.: *op. cit.*, nota 30, pàg. 106.

³⁹ *Ibíd.*, pàg. 106-110 i ARM. Estadística. Caixa 259.

⁴⁰ *El Bien Público*, Maó, 12 de novembre de 1917.

En canvi, en es Mercadal varen ser proclamats per l'article 29 un maurista, dos liberals i tres conservadors. A Alaior també es va aplicar aquest famós article de la Llei electoral de 1907. El resultat fou que assoliren l'escó de regidor tres republicans (Joan Gomila Palliser, Llorenç Pons Cavaller i Llorenç Olives Saura), un conservador, un tradicionalista i un catòlic independent.⁴¹

Així, segons les dades de què disposam, foren elegits 19 regidors republicans, sis de liberals i 19 de monàrquics conservadors, que continuaven dividits, com a mínim, entre mauristes, datistes i catòlics independents.

El triomf republicà es veié confirmat quan el Govern de Madrid decidí cessar els batlles de Reial ordre i, a Maó, Pere Pons Sitges, el president del Casino d'Obrers d'Unió Republicana, fou elegit batlle «popular».⁴²

Les eleccions locals de 1920

La principal innovació dels comicis municipals del febrer de 1920 fou l'enfrontament electoral entre els socialistes i els republicans, fet completament inèdit fins aleshores. El 1918, un grup de persones que havien militat en el partit republicà crearen l'Agrupació Socialista de Menorca. El seu principal impulsor, Lluç Pons Castell, havia estat elegit regidor pels republicans en el districte quart de Maó en els comicis de 1913 i el desembre de 1917 encara formava part del Comitè del Partit Republicà. Aquestes mateixes persones impulsaren la constitució de la Federació Obrera de Menorca, que pretenien afiliar a la UGT. Inicialment, no aconseguiren aquest objectiu, ja que bona part dels obrers restava influïda per l'anarcosindicalisme i figures tan destacades com Joan Mir i Mir rebutjaven la participació directa dels obrers en la política i valoraven positivament l'existència d'un poderós partit republicà i democràtic.⁴³

A Maó, els socialistes obtingueren per primera vegada un regidor, Francesc Pons Carreras, elegit pel districte segon, si bé es mantingué el tradicional predomini republicà. Aquests, aconseguiren sis regidors, Pere Pons Sitges, Manuel Beltran, Rafel Olives, Antoni Bosch, Antoni Tudurí i Joan Bagur. Per la seva banda, la coalició monàrquica obtingué tres representants.⁴⁴ A Ciutadella foren elegits dos monàrquics independents i dos republicans. A la vila d'Alaior es va aplicar l'article 29 en un districte, on foren proclamats un republicà i un liberal. A la resta del municipi hi va haver votacions i foren elegits un republicà, un maurista i un liberal demòcrata.⁴⁵ Aquests darrers eren els seguidors del polític lleonès Manuel García Prieto.

Així mateix, cal recordar que aquests comicis se celebraren sota un govern de concentració del conservador maurista Manuel Allendesalazar.

Les eleccions locals de 1922

Els comicis locals de febrer de 1922 se celebraren a Menorca sense gaire entusiasme. A Maó, potser sense la dura oposició entre republicans i socialistes s'hauria arribat a un acord per l'article 29. Cal recordar que els socialistes havien mobilitzat els

⁴¹ ARM. Estadística. Caixa 259.

⁴² QUINTANA, J. M.: *op. cit.*, nota 30, pàg. 109-110.

⁴³ *Ibíd.*, pàg. 112-113 i *La Almudaina*, Palma, 5 de febrer de 1920.

⁴⁴ *El Bien Público*, Maó, 8 de febrer de 1920. Vegeu també QUINTANA, J. M.: *op. cit.* nota 30, pàg. 113.

⁴⁵ *La Última Hora*, Palma, 9 de febrer de 1920. En aquest cas, no disposam d'informació sobre els altres municipis de Menorca.

obrers en contra de l'Ajuntament republicà, facilitant d'aquesta manera que els conservadors recuperassin la batllia l'octubre de 1920. En canvi, en es Castell, republicans i socialistes col·laboraren en contra dels conservadors. A Sant Lluís i Alaior hi va haver aliances considerades, a l'època, extravagants.⁴⁶ Pel que fa als monàrquics, els liberals havien desaparegut del mapa electoral i no arribava a l'illa la influència del nou cacic liberal mallorquí, Joan March. A més, persistien les diferències entre els mauristes i els datistes. D'altra banda, aquestes eleccions se celebraren sota un govern de concentració presidit per Antoni Maura.

A la capital, els republicans s'imposaren clarament, amb vuit regidors, que foren Miquel Frech Monjo, Joan Sancho Vidal, Miquel Sintes Bagur, Ramon Carreras Hernández, Cristòfol Mus Carreras, Joan Pons Mesquida, Joan Orfila Arbona i Joan Monjo Hernández. Els monàrquics, per la seva part, assoliren quatre regidors, mentre que els socialistes, a diferència de 1920, no obtingueren representació. En aquell moment, els anarcosindicalistes controlaven la Federació Obrera de Menorca, un fet que, electoralment, afavoria els republicans i perjudicava els socialistes.

En el petit municipi des Castell, foren elegits tres monàrquics, dos socialistes, els únics que triomfaren en tota l'illa, i un republicà. A Sant Lluís, els sufragis foren favorables a tres monàrquics i dos republicans.

En els municipis d'Alaior i es Mercadal les eleccions varen ser parcials. En el primer cas, sortiren elegits dos monàrquics i dos republicans. En el segon, es va votar en el poble de Sant Cristòfol des Migjorn Gran, on guanyaren dos monàrquics.

L'article 29 es va aplicar a Ciutadella i Ferreries, i, de forma parcial a Alaior i es Mercadal. A l'antiga capital de Menorca, foren proclamats cinc monàrquics i quatre republicans, mentre que a Ferreries els republicans assoliren un regidor, per tres dels monàrquics. A Alaior, foren proclamats un monàrquic i un republicà i, en es Mercadal, tres monàrquics.

Així, en conjunt, foren elegits 26 monàrquics (15 de conservadors, 10 de mauristes i un d'independent), 19 republicans i dos socialistes. Els regidors elegits mitjançant les urnes foren 29, que reberen 4.373 vots d'un cens electoral de 6.499. O sigui, que votà un 67,29% dels electors convocats a les urnes. Altres 18 regidors foren proclamats mitjançant l'article 29, de manera que 3.905 electors, és a dir, el 37,53% de tot el cens electoral de Menorca, no pogueren exercir el seu dret a votar.⁴⁷

⁴⁶ *La Almudaina*, Palma, 7 de febrer de 1922.

⁴⁷ ARM. Estadística. Caixa 259.